

До спеціалізованої вченої ради Д.41.086.04

Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Каплюченко Тетяни Вікторівни

**«Правове регулювання ринкового нагляду на внутрішньому споживчому
ринку непродовольчих товарів ЄС»,**

**подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право**

Актуальність теми запропонованого дисертаційного дослідження є зумовленою як поточними потребами практики, так і доктринально-теоретичними аспектами, адже досі триває пошук вирішальних, ефективних та доцільних організаційних та правових факторів у сфері спрощення й гармонізації процедур розбудови ефективних ринків, що ґрунтуються на принципах свободи виробництва, споживання та обігу. Розвиток системного та водночас варіативного наднаціонального матеріального й процесуального, договірної та прецедентного правового регулювання відповідних відносин зумовлює потребу опанування нової системи наукових знань, яка буде вірно відображати реалії застосування відповідних правових механізмів у різних наднаціональних правових системах, таких, як право СОТ, право міждержавних митних союзів, право ЄС – та водночас у традиційному міжнародному торгівельному праві.

Еволюція концепцій нормативного забезпечення ринкових свобод та відповідних правових механізмів у сфері господарської діяльності в сучасний період сприяла поширенню форм їх різноманітного нормативного відображення, поступовому становленню феномену відкритих ринків, митних союзів та зон вільної торгівлі у їх різних вимірах. Становлення сучасного міжнародного та європейського права, їх лібералізація й гуманізація та водночас неухильне дотримання в праві ЄС принципу вільного ринку в умовах ринкової свободної транспарентної економіки спричиняють потребу уніфікації відповідних правових механізмів та моделей.

Цікаво, що до цього часу як в Україні, так і в окремих інших центрах правничої науки проблематика пошуку, тлумачення та розуміння ефективних

засобів міжнародного правового впливу на процеси ринкової економіки часто зводиться до опису та апології потреби різноманітного публічно-владного втручання у відповідні господарські відносини. При цьому не стає предметом глибокого наукового правового дослідження низка питань, без вирішення яких важко очікувати прогнозованих змін у засадах функціонування таких правових механізмів, а саме: як праву не сприяти свавільному втручанням влади у ринкові процеси, та навіть навпаки – як правомірно захистити ринкові процеси від втручання таких владних механізмів.

Можна відмітити, що Т.В. Каплюченко, здійснивши науковий аналіз проблематики із обґрунтованою вище *актуальністю*, не лише довела потребу у комплексному погляді на ці наднаціональні правові проблеми з боку сучасної практики, але й поставила певну сукупність нових питань, від вирішення яких залежить розбудова системи сучасного права ЄС. Робота Т.В. Каплюченко охоплює проблемні питання системного правового підходу до феномену дерегуляції владних відносин у сфері спільного ринку ЄС, обґрунтовує перспективи удосконалення правового забезпечення відповідних загальних та спеціальних організаційних механізмів, має безпосередній вихід на реальні проблеми, пов'язані із проблематикою права ЄС.

Зокрема, автор обґрунтовано стверджує, що Акт про єдиний ринок 2011 р. є підґрунтям модернізації та поглиблення єдиного внутрішнього ринку та має риси знаряддя рефлексії на виклики змінюваного соціально-економічного становища, проблеми та кризи якого не можуть не враховуватися під час опрацювання як зовнішньої, так і внутрішньої політики ЄС (підрозділ 1.1 дисертації). При цьому, констатує здобувач, Директива 2001/95/ЄС сьогодні є актом загального законодавства Союзу щодо безпеки продукції; правове регулювання стандартизації в ЄС здійснюється за допомогою Регламенту (ЄС) № 1025/2012, що грає істотну роль у законодавстві Союзу стосовно безпеки споживчих товарів, зокрема, – продовольства (підрозділ 1.4 дисертації). Виникає необхідність поглибленого аналізу практичної нормативної та організаційної ситуації в цій сфері, чому дослідження Т.В. Каплюченко достеменно сприяє.

Здобувачем вдало висвітлено мету процедури оцінювання відповідності, яка у законодавстві ЄС полягає у наданні змоги державним органам забезпечувати відповідність продукції, яка виводиться на ринок, вимогам, закріпленим у положеннях чинних директив, зокрема, щодо охорони здоров'я та безпеки споживачів. Автор вказує на ключову роль модулів стосовно оцінювання відповідності, що встановлюють сталі та кореговані механізми сертифікації споживчих товарів й обмежують варіативність їх тлумачень; дисертантом доводиться, що в Рішенні 768/2008/ЕС чітко окреслено процедури щодо визначення потенційних ризиків та відповідно з питань безпеки продукції (підрозділ 2.1 дисертації).

Дисертант обґрунтовано відзначає, що у цілому безпечність продукції регламентується Директивою 2001/95/ЕС від 3 грудня 2001 р.; загальна процедура та формат розміщення споживчих товарів на внутрішньому ринку ЄС, здійснення діяльності із визначення відповідності та акредитації, відповідні механізми ринкового нагляду окреслені у Регламентах Європейського Парламенту і Ради ЄС, таких як № 764/2008 та № 765/2008 та у відповідному Рішенні № 768/2008 від 9 липня 2008 р. Доведено, що істотну роль під час наглядової активності на споживчому ринку має також Директива 85/374/ЕС від 25 липня 1985 р. Відзначено, що єдиним законодавчим актом у сфері ринку послуг, що входить до загальної частини нормативних актів ЄС щодо захисту економічних інтересів споживачів є Директива 2006/123/ЕС від 12 грудня 2006 р. про послуги на внутрішньому ринку (підрозділ 2.2 дисертації).

Автор констатує, що сукупність методів нагляду за споживчим ринком ЄС має характерні відмінності, що полягають у засобах здійснення ринкового аналізу, в особливостях планування та у специфіці внутрішньої структури. Нею висвітлено специфіку окреслення у нормативній базі та практичного застосування нагляду, зосередженого на виробництві; реактивного методу нагляду; нагляду, зосередженого на продукції; нагляду, зосередженого на ризику тощо.

Дисертацію Т.В. Каплюченко виконано у рамках наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» за загальною темою

«Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку Української державності та права» на 2011–2015 роки та у зв'язку із планом науково-дослідницької роботи кафедри права ЄС та порівняльного правознавства «Адаптація правових систем України до ЄС». Наукові положення дисертації є науково обґрунтованими, вони спираються на велику кількість опрацьованих джерел (більш ніж 380), з яких значну складову становлять іноземні, насамперед англomовні публікації. Влучно вжита методологія забезпечує в цілому логічні та вірні висновки й рекомендації дисертаційного дослідження Т.В. Каплюченко.

Новизна наукових положень дисертаційної роботи Т.В. Каплюченко полягає в тому, що вона є комплексним дослідженням організаційно-правових засад здійснення ринкового нагляду в ЄС та використання особливостей наглядової діяльності в ЄС при адаптації законодавства України з урахуванням положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Т.В. Каплюченко здійснила новаторський науковий системний аналіз теоретичних конструкцій щодо сутності, змісту й системотворчих чинників цієї проблеми, а також запропонувала теоретико-методологічні засади вдосконалення механізмів наднаціонального правового регулювання.

Серед найбільш значущих результатів новизни дослідження можна відзначити авторські погляди щодо пріоритетних напрямів реформування вітчизняної системи ринкового нагляду відповідно до окреслених нею вимог Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, які було досліджено дисертантом з комплексним врахуванням приватного й публічного інтересів у їх співвіднесенні. Т.В. Каплюченко було охарактеризовано формат наявних в ЄС підходів щодо підтримки дієвості механізмів інформаційної координації та зв'язку між національними органами нагляду за ринком держав Союзу та функціонування відповідних систем обміну інформації, таких як CIRCA, ICSMS та RAPEX.

У дисертації об'єктивно висвітлено організаційні та правові форми як децентралізованої, так і централізованої моделей функціонування споживчого ринку та охарактеризовано перспективи розвитку відповідних механізмів. Ці авторські гіпотези логічно відтворюють багатоаспектність розуміння в праві ЄС

як загального концепту розвитку спільного ринку, так і формату захисту прав споживачів у відповідному союзному законодавстві. Робота містить й інші позитивні висновки та пропозиції, відображені в дисертації та авторефераті.

Практична значущість результатів дослідження визначається можливістю впровадження його результатів у навчальний процес вищих навчальних закладів України, а також використанням власних доробок автором для відпрацювання завдань, що відбивали б позицію Української держави у процесах європейської економічної інтеграції, повноцінного застосування та імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Підготовлені дисертантом пропозиції можуть бути використані суб'єктами законодавчої ініціативи, органами виконавчої та судової влади України, комерційними структурами, що працюють на ринку ЄС, вченими та викладачами вищих навчальних закладів.

Необхідно також констатувати повноту викладу результатів дисертаційного дослідження Т.В. Каплюченко в опублікованих нею працях. Не можна не обминути увагою й достатню кількість цих друкованих робіт Т.В. Каплюченко, які свідчать про комплексність фактичної роботи дисертанта в межах обраної проблематики, про залучення здобувача до наукових дискусій з актуальних проблем права ЄС. Автором здійснено цілісне наукове дослідження, матеріал викладено послідовно та відповідно до логіки наукового пошуку, результати дослідження оприлюднено системно. Наукові положення, рекомендації та висновки дисертації є достовірними. Слід констатувати достатню новизну та якість, варіативність джерельної бази, певну складову якої вперше запроваджено до наукового обігу. Автореферат дисертації відображає її зміст, його оформлено відповідно до встановлених вимог.

Окремі положення дисертації потребують коментарів з боку автора або можуть мати інше доктринальне вирішення.

1. Автором у вступі до дисертаційної роботи перераховано значну кількість вітчизняних та західних авторів, праці яких вбачаються релевантними темі дослідження як його теоретична основа (с. 8, 9, 11, 12 дисертації). Водночас у списку використаних джерел можна побачити посилання приблизно лише на 20

наукових робіт європейських авторів, які приділяли увагу проблематиці правового забезпечення функціонування ринку ЄС в останні півстоліття. Вбачається, що опрацювання автором великої кількості нормативних актів та судової практики права ЄС (яке само по собі не можна не вітати) має супроводжуватися симетричним дослідженням відповідної європейської правничої доктрини.

2. Дисертант дотримується відповідного пріоритету вітчизняної правової доктрини над доробком науковців права ЄС й у форматі базових категорій, які вона пропонує до застосування у власній науковій роботі. Так, автор неодноразового (зокрема у висновках на с. 190) вживає категорію «технічне регулювання», хоча з тексту роботи випливає, що така окрема сфера правового регулювання не відома правовій системі ЄС. Відповідне поняття, як відзначає здобувач, використовується саме в українській правовій доктрині в контексті захисту здоров'я та безпеки споживачів та споживчого ринку.

Така пропозиція застосувати для дослідження механізмів права ЄС категорії національного законодавства окремої пострадянської держави, що не має на сьогодні навіть реальної перспективи власного членства у ЄС, зокрема й через недосконалість власного комерційного законодавства та відповідної практики, вбачається дуже сміливою.

3. Так само доволі сміливою вбачається спроба автора застосувати категорію «споживчого ринку» як складової внутрішнього ринку ЄС, виходячи з наявності законодавства ЄС про захист прав споживачів та наявності категорії «споживчий ринок» у пострадянських правових та економічних системах та у відповідній пострадянській економічній доктрині, адже у законодавстві ЄС категорії «споживчий ринок» не існує. Бажано щоб автор додатково аргументував виокремлення певної частини внутрішнього ринку ЄС як «споживчого ринку», виходячи саме з законодавства та прецедентної практики ЄС.

4. У підрозділі 1.1. дисертант посилається на такі дискусійні категорії економічного ладу сучасних європейських країн як «країни керованого капіталізму» щодо Німеччини, Нідерландів, Швеції та «країни державного

капіталізму» стосовно Італії та Греції та не наводить власної думки з цього приводу, вочевидь погоджуючись із наведеною цитатою (с. 37 дисертації).

Хотілося б почути від авторки аргументацію стосовно такої класифікації, яка б ґрунтувалася на певних об'єктивних економічних показниках (розподіл засобів виробництва, рівень приватизації) та водночас дізнатися, чи має «керований капіталізм» або «державний капіталізм» певну специфіку у нормативному забезпеченні функціонування ринку в цих державах.

5. Здобувач на с. 13 серед положень наукової новизни вказує на феномен «негативної та позитивної інтеграції у формуванні внутрішнього ринку ЄС». Хотілося б почути думку автора про природу категорії «негативної та позитивної інтеграції» зокрема щодо її джерел, предмету, належності/неналежності до міжнародного права та права ЄС тощо.

6. Дисертант багаторазово (с. 71, 97, 101, 103, 108 та ін. роботи) вказує на значення для забезпечення ринку ЄС стандартів Міжнародної організації зі стандартизації ISO. Погоджуючись з ключовим значенням стандартів ISO у системі захисту прав споживачів та ведення цивілізованого бізнесу узагалі, варто запропонувати автору висвітлити роль ЄС у взаємодії з ISO, дослідити формат імплементації стандартів цієї організації у практику регулювання відносин у сфері спільного ринку в праві ЄС.

7. Обсяг роботи певною мірою перевищує стандартні вимоги для дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Таке перевищення можна було б пояснити нагальною потребою усестороннього висвітлення предмету дослідження. Навряд чи за умов такого перевищення виправданим є обширне пряме цитування норм законодавства України у розділі III.

Наведені зауваження переважно мають дискусійний характер, запрошують автора до пояснень і не принижують рівня дисертації Т.В. Каплюченко, не знімають загальну позитивну оцінку достовірності результатів дослідження.

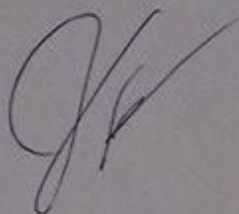
Представлена дисертація є науковим дослідженням, що свідчить про вирішення важливої проблеми в науці європейського права з питань правового забезпечення розвитку спільних міждержавних ринків товарів та послуг.

Дисертація Т.В. Каплюченко містить висунуті особисто здобувачем науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характеризується єдністю змісту і свідчить про внесок здобувача в науку. Дисертаційна робота Т.В. Каплюченко у повному обсязі відповідає паспорту спеціальності 12.00.11 – міжнародне право. У публікаціях дисертанта й авторефераті відбито основні положення дисертації.

Дисертація Каплюченко Тетяни Вікторівни «Правове регулювання ринкового нагляду на внутрішньому споживчому ринку непродовольчих товарів ЄС» в цілому відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження наукових ступенів, схваленим постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 у чинній редакції, а її автор – Т.В. Каплюченко – може претендувати на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Міжнародного гуманітарного університету

Б. В. Бабін

18 червня 2016 р.

Підпис члена Бабина Б.В.
посвідчує

А.Ф. Крижанівський